

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра моніторингу довкілля та природокористування

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Пантелеймонов А. В.

2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший/бакалаврський
галузь знань 10 Природничі науки
(шифр і назва)
спеціальність 101 «Екологія»
(шифр і назва)
освітня програма Екологія
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид
дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет ІНІ екології

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою ННІ екології

“31” серпня 2020 року, протокол № 10

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Гололобова О. О., кандидат с.-г. наук, доцент, доцент кафедри моніторингу довкілля та природокористування.

Програму схвалено на засіданні кафедри моніторингу довкілля та природокористування

Протокол від “31” серпня 2020 року №14

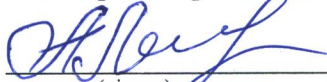
Завідувач кафедри моніторингу довкілля та природокористування

(підпис)

Максименко Н. В.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Екологія»
назва освітньої програми

Гарант освітньої програми першого рівня «Екологія» (бакалавр)

(підпис)

Лісняк А. А.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією Навчально-наукового інституту екології

Протокол від “31” серпня 2020 року №10

Голова науково-методичної комісії Навчально-наукового інституту екології

(підпис)

Максименко Н. В.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» складена для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» є: формування системного еколого-правового мислення майбутніх фахівців зі збалансованого використання природних ресурсів, необхідного для прийняття екологічно-обґрунтованих рішень по запобіганню, обмеженню та усуненню шкоди навколишньому середовищу на благо нинішнього і майбутніх поколінь.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» є: оволодіння системою правового регулювання захисту навколишнього середовища, необхідною для прийняття екологічно-обґрунтованих рішень на різних ієрархічних рівнях.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин 120 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
5-й	5-й
Лекції	
32 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
- год.	год.
Самостійна робота	
56 год.	108 год.
Індивідуальні завдання	
-год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

- Знання та критичне розуміння предметної області та професійної діяльності.
- Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня для донесення інформації та власного досвіду.
- Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.
- Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.
- Знання сучасних досягнень національного екологічного законодавства.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна частина.

Тема 1. Поняття, предмет, метод і принципи екологічного права. Система та джерела екологічного права.

Предмет екологічного права, об'єкти і суб'єкти екологічного права. Поняття екологічного права. Методи регулювання в екологічному праві. Принципи екологічного права. Система екологічного права. Поняття і види джерел екологічного права. Конституція України - основа екологічного права. Закони та підзаконні акти в системі джерел екологічного права. Договір як джерело екологічного права. Судовий прецедент та звичай як форма офіційного вираження та закріплення правових норм.

Тема 2. Екологічні права людини.

Формування екологічних прав у національному праві. Право на сприятливе навколишнє середовище. Процесуальні екологічні права. Право на доступ до інформації. Право на участь у прийнятті рішень. Доступ до правосуддя.

Тема 3. Право власності на природні ресурси та право природокористування.

Поняття права власності на природні ресурси його зміст та специфіка. Конституційні засади права власності на природні ресурси. Суб'єкти права власності на природні ресурси: а) право власності Українського народу на природні ресурси; б) суб'єкти прав державної та комунальної власності на природні ресурси; в) суб'єкти права приватної власності на природні ресурси. Об'єкти права державної, комунальної та приватної власності на природні ресурси.

Тема 4. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.

Поняття та загальна характеристика юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення. Види екологічних правопорушень, за які передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність за екологічні правопорушення.

Тема 5. Економіко-правовий механізм в екологічному праві.

Поняття економіко-правового механізму в екологічному праві та види економічних заходів. Фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища. Поняття та види зборів за спеціальне використання природних ресурсів. Плата за землю. Збір за використання лісових ресурсів. Збори за спеціальне водокористування. Плата за користування надрами. Збір за спеціальне використання об'єктів тваринного світу. Збори за забруднення навколишнього природного середовища та за погіршення якості природних ресурсів. Економічне стимулювання в екологічній сфері. Екологічне страхування та екологічний аудит.

Розділ 2. Спеціальна частина.

Тема 6. Правове регулювання використання та охорона земель.

Земля як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо охорони та використання земель. Використання землі на праві власності. Використання землі на праві користування. Використання землі на підставі інших речових прав. Охорона земель.

Тема 7. Правове регулювання використання та охорони вод.

Води як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони вод. Поняття водокористування та його види. Суб'єкти водокористування, їх права та обов'язки. Стандартизація і нормування в галузі використання і охорони вод. Поняття охорони вод та система заходів водоохорони. Водоохоронні зони та зони санітарної охорони. Здійснення заходів по охороні вод від забруднення, засмічення і вичерпання. Запобігання шкідливим діям вод та аваріям на водних об'єктах і ліквідація їх наслідків. Правові форми, що забезпечують раціональне використання та охорону водних об'єктів.

Тема 8. Правове регулювання використання надр.

Надра як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони надр. Поняття права користування надрами та його види. Підстави та порядок заснування права користування надрами, ліцензування діяльності щодо користування надрами.

Особливості правового регулювання розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення. Правовий режим родовищ корисних копалин. Правові заходи, що забезпечують раціональне користування надрами. Юридичні форми охорони та захисту права використання надр.

Тема 9. Правове регулювання використання та охорони лісів.

Ліси як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони лісів. Поняття використання лісів та його види. Використання лісів на праві власності. Використання лісів на праві користування. Лісові сервітути. Використання лісових ресурсів. Основи виникнення й припинення права лісокористування. Здійснення заходів з охорони лісів.

Тема 10. Правове регулювання використання та охорони рослинного світу.

Рослинний світ як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони рослинного світу. Загальне використання природних рослинних ресурсів. Спеціальне використання природних рослинних ресурсів. Ліміти та збір за використання рослинних ресурсів. Використання природних рослинних ресурсів з господарською метою. Використання природних рослинних ресурсів з іншою (не господарською) метою. Охорона рослинного світу. Інтродукція, акліматизація та селекція рослин; ботанічні колекції.

Тема 11. Правове регулювання використання і охорони тваринного світу.

Тваринний світ як об'єкт екологічних відносин. Система законодавства щодо використання та охорони тваринного світу. Право власності на об'єкти тваринного світу. Використання об'єктів тваринного світу та його види. Мисливство. Рибальство. Використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях. Використання корисних властивостей життєдіяльності тварин та отримання продуктів їх життєдіяльності. Добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі. Охорона тваринного світу.

Тема 12. Правове регулювання використання і охорони атмосферного повітря.

Поняття й особливості права використання атмосферного повітря. Правове регулювання стандартизації і нормування забруднення атмосферного повітря; нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря; нормативи граничне допустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря і шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів на нього; правові заходи попередження забруднення атмосферного повітря. Відповідальність за порушення законодавства про використання і охорону атмосферного повітря.

Тема 13. Правовий режим природних територій, що особливо охороняються.

Законодавство про природно-заповідний фонд України, його класифікацію і види використання, порядок надання його в користування та вилучення чи припинення. Права і обов'язки природокористувачів, а також види відповідальності за його порушення. Правовий режим курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних зон.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальна частина.												
Тема 1. Поняття, предмет, метод і принципи екологічного права. Система та	8	4	2		2		8	1			7	

<i>джерела екологічного права.</i>												
Тема 2. Конституційне, нормативно-правове закріплення екологічних прав та обов'язків людини і громадянина в національному законодавстві.	8	2	2		4		8		1		7	
Тема 3. Право власності на природні ресурси та право природокористування	8	2	2		4		8	1	1		6	
Тема 4. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.	12	2	4		6		12	2	2		8	
Тема 5. Економіко-правовий механізм в екологічному праві.	8	2	0		6		8				8	
Разом за розділом 1	44	12	10		22		44	4	4		36	
Розділ 2. Спеціальна частина												
Тема 6. Правове регулювання використання та охорона земель.	10	2	2		6		10	1	0		9	
Тема 7. Правове регулювання використання та охорони вод.	12	4	4		4		12	1			11	
Тема 8. Правове регулювання використання надр.	8	2	2		4		8		0		8	
Тема 9. Правове регулювання використання та охорони лісів.	12	4	4		4		12		1		11	
Тема 10. Правове регулювання використання та охорони рослинного світу.	8	2	2		4		8		0		8	
Тема 11. Правове регулювання	8	2	2		4		8				8	

<i>використання і охорони тваринного світу.</i>												
Тема 12. Правове регулювання використання і охорони атмосферного повітря.	8	2	2		4		8				8	
Тема 13. Правовий режим природних територій, що особливо охороняються.	10	2	2		4		10		1		9	
Разом за розділом 2	76	20	20		34		76	2	2		72	
Усього годин	120	32	32		56		120	6	6		108	

4. Теми практичних та семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Практична робота №1. Конституція України – основа екологічного права.	2
2.	Тема 2. Практична робота №2. Конституційне, нормативно-правове закріплення екологічних прав та обов'язків людини і громадянина в національному законодавстві.	2
3.	Тема 3. Право власності на природні ресурси та право природокористування. Практична робота №3. Конституційні задачі права власності на природні ресурси.	2
4	Тема 4. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. Практична робота №4. Розв'язування задач. Практична робота №5. Розв'язування задач.	4
5	Тема 5. Економіко-правовий механізм в екологічному праві. Колоквіум.	0
6	Тема 6. Правове регулювання використання та охорона земель. Практична робота №6. Розв'язування задач.	2
7	Тема 7. Правове регулювання використання та охорони вод. Практична робота №7. Розв'язування задач. Колоквіум.	4
8	Тема 8. Правове регулювання використання надр. Практична робота №8. Розв'язування задач.	2
9	Тема 9. Правове регулювання використання та охорони лісів. Практична робота №9. Розв'язування задач. Колоквіум.	4
10	Тема 10. Правове регулювання використання та охорони рослинного світу. Практична робота №10.	2
11	Тема 11. Правове регулювання використання та охорони тваринного світу. Колоквіум.	2
12	Тема 12. Правове регулювання використання і охорони атмосферного повітря. Практична робота №11. Розв'язування задач.	2
13	Тема 13. Правовий режим природних територій, що особливо охороняються. Колоквіум.	2
Разом		32

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
6.	Тема 1. Конституція України - основа екологічного права. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища".	2
7.	Тема 2. Конвенція Європейської Економічної Комісії ООН «Про доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища».	4
	Тема 3. Конституція України від 28.06.1996 р. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. (з наст. змін. та допов.). Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95–ВР (з наст. змін. та допов.). Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94–ВР (з наст. змін. та допов.). Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. (з наст. змін. та допов.). Про рослинний світ: Закон України від 09.04.1999 р. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля: постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища: роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 27.06.2001 р.	4
9.	Тема 4. ККУ, КУпАП. «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки»: постанова Верховної Ради України» 1998 р. «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля»: постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р.	6
	Тема 5. ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про затвердження Тимчасового порядку справляння плати за спеціальне використання диких тварин»: постанова Каб. Міністрів України від 25.01.1996 р. № 123, «Про затвердження Порядку справляння збору за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів і розмірів збору за спеціальне використання»: постанова Каб. Міністрів України від 06.04.1998 р. № 449 в ред. від 11.05.2011 р. «Про затвердження Положення про порядок устанавлення квот на видобуток окремих видів корисних копалин»: постанова Каб. Міністрів України від 22.12.1994 р. № 862.	6
8.	Тема 6. Земельний кодекс України Закон України «Про оренду землі» №161-XIV. Закон України «Про фермерське господарство» № 973-IV. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 № 962-IV. Закон України Закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення". Постанова Кабінет Міністрів України від 22 липня 2020 року №650 , «Про затвердження Правил утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення».	6
5.	Тема 7. Водний кодекс України, «Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне	4

	використання водних ресурсів»: наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 20.07.2009 р. № 389, «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»: наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 15.12.1994 р. № 116.	
6.	Тема 8. Кодекс України про надра, ЗУ «Про концесії».	4
7.	Тема 9. Лісовий кодекс України.	4
8.	Тема 10. ЗУ «Про рослинний світ».	4
10.	Тема 11. ЗУ «Про тваринний світ»; ЗУ «Про мисливське господарство і полювання», «Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до Червоної книги України): наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та Державного комітету лісового господарства України від 18.07.2007 р. № 332/262.	4
	Тема 12. ЗУ «Про охорону атмосферного повітря».	4
11.	Тема 13. ЗУ «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 рр.», ЗУ «Про екологічну мережу України», ЗУ «Про природно-заповідний фонд: Закон України», Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів.	4
15.	Разом	56

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

7. Методи контролю

В процесі вивчення дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» використовуються наступні контролю: поточний протягом семестру, виконання контрольної роботи, підсумковий семестровий.

Поточний контроль проводиться науково-педагогічним працівником у формі усного опитування або письмового контролю на практичних заняттях та лекціях. Зокрема, передбачається проведення поточного контролю у формі колоквиуму.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання та проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу і в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою дисципліни.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота														Екзам-ен	Сума
Розділ 1					Розділ 2								К	Разом	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	К	60	40
4	5	3	5	1	3	6	3	6	3	3	3	5			
18					32								10	60	100

T1, T2 ... – теми розділів, К - контрольна робота, передбачена навчальним планом.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру, %	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Екологічне право України / за ред. проф. А. П. Гетьмана і М. В. Шульги. - Х. : «Право», 2005. – 380 с.
2. Екологічне право України: академічний курс / за загал. ред. академіка НАН України Ю. С. Шемшученка. - К. : «Юридична думка», 2005. – 848 с.
3. Збірник: Законодавство України про довкілля в двох томах.- Х., Одіссей, 2006.
4. Кравченко С.М. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. Підручник /С.М. Кравченко, А.О Андрусевич, Дж. Бонайн. // Під заг. ред. проф. С.М. Кравченко –Львів: Вид. центр ЛНУ, 2002. – 336 с.
5. Медведева М. О. Теоретичні та практичні аспекти реалізації міжнародно-правових норм у галузі охорони навколишнього середовища /м. О. Медведева. – КНУ імені Тараса Шевченка. – Інститут міжнародних відносин. – К : «Фенікс». – 2012, – 484 с.
6. Пейчев К. П. Екологічне право України: конспект лекцій. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 188 с.

Допоміжна література

1. Андрусевич А.О. Діяльність ЮНЕСКО в сфері охорони довкілля // Вісник екологічної адвокатури. - 2002. - № 17. - С. 24-27.
2. Андрусевич А.О. Конвенция Эспо: Трансграничная оценка влияния на окружающую среду. Пособие для граждан и их объединений. 2010. 95 с.
3. Бринчук М. М. Экологическое право (право окружающей среды). - М.: Юрист, 1999. - 688 с.
4. Екологічне право України / В. К. Попов, А. П. Гетьман, С. В. Разметаєв та ін.; За ред. В.К. Попов, А.П. Гетьман. - Харків: Право, 2001. - 480 с.
5. Кравченко С.М. Нові принципи міжнародного права навколишнього середовища // Вісник Львівського національного університету. Серія “Міжнародні відносини”, 2000.
6. Кравченко С.М., Андрусевич А.О. Екологічні права людини в міжнародному праві // Право України. - 2001. - № 1.
7. Практика Комитета по соблюдению Орхусской конвенции (2004-2008) / Под ред. А.О. Андрусевич - Львов.- 2008. - 78 с. (рус.и англ.)
8. Экологическое право Украины. Под ред. И.И. Каракаша. - Одесса: Латстар, 2001. - 478 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://www.icj-cij.org/icjwww/idocket/ihs/ihsframe.htm>
2. <http://bibliotekar.ru/ecologicheskoe-pravo-3/184.htm>
3. <http://www.un.org/ru/index.html>
4. Центральна наукова бібліотека ХНУ імені В.Н.Каразіна. <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>